

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

Ι. ΛΑΤΟΥΣ ΠΡΟΣ ΚΑΜΑΡΑΝ

Κατὰ τὴν διάρκειαν ἀνασκαφικῆς ἐργασίας μου παρὰ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τοῦ Νομοῦ Λασηθίου, ὅπου, ὡς γνωστόν, ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Λατῶ πρὸς Καμάραν ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συγκεντρώσω εἰς τὴν νεωστὶ ἰδρυθεῖσαν Συλλογὴν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ φιλοπροόδου Δημάρχου τῆς πόλεως κ. Πιταροκοίλη καὶ τοῦ ἐκτάκτου ἐπιμελητοῦ καθηγητοῦ Δημ. Ἀμαριωτάκη ἐνεπιγράφους τινὰς λίθους μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐπιγραφή συνθήκης¹.

Ἡ δημοσιευομένη ἐπιγραφή (Πίν. Ε') ἀνευρέθη τυχαίως κατὰ οἰκοδομικὰς ἐργασίας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Μιχ. Κοζύρη, Διευθυντοῦ τῆς Ἐφημερίδος «Ἀνατολή», ὅστις καὶ παρέδωσε ταύτην ἵνα κατατεθῆ εἰς τὴν Συλλογὴν. Πρόκειται περὶ τμήματος πλακὸς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, σωζομένου εἰς διαστάσεις μεγ. μήκους 0,205 μ., μεγ. πλάτους 0,19 μ. καὶ πάχους 0,085 μ. Διασφύζεται μέρος τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς ἀρχικῆς πλακὸς καὶ ἐπίσης τῆς κάτω πλευρᾶς· τὸ ἄνω καὶ τὸ δεξιὸν ἐνεπίγραφον τμήμα τῆς πλακὸς ἀπεκρούσθησαν. Ἀπέμειναν ἐν συνόλῳ 13 στίχοι κειμένου, τοῦ ὁποίου ἔχομεν καὶ τὸ τέλος. Τὰ γράμματα εἶναι ἐπιμελῶς κεχαραγμένα καὶ ἔχουν ὕψος 0,007—0,008 μ. Χρονολογοῦν τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν λήγοντα Γ' ἢ ἀρχόμενον Β' π. Χ. αἰῶνα². Σαφῆς εἶναι ἡ πάχυνσις τῶν ἄκρων τῶν κεραίων εἰς τὰ γράμματα, ἀποτελοῦσα προστάδιον τοῦ σχηματισμοῦ ἀκρεμόνων. Ἡ κατάστασις διατηρήσεως εἶναι καλή. Εὐκρινῆς εἶναι ἡ διὰ λεπτοῦ ἐργαλείου ὑπὸ τοῦ λιθοξόου λάξευσις τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου καὶ ἡ

¹) Μίαν ἄλλην λίαν ἐκτεταμένην ἐπιγραφὴν περιέχουσαν συνθήκην τῆς Λατοῦς πρὸς Καμάραν καὶ τῆς Ἱεραπότνης εἶχεν ἤδη περισυλλέξει ὁ ἀνωτέρω καθηγητὴς καὶ καταθέσει εἰς τὴν Συλλογὴν, διασώσας ἀπὸ βεβαίαν καταστροφὴν, διότι ὁ λίθος εἶχεν ἤδη τεμαχισθῆ ὑπὸ τῶν ἀνευρόντων. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, ἣτις λόγῳ τῆς φθορᾶς της εἶναι λίαν δυσανάγνωστος, θὰ δημοσιεύσω προσεχῶς.

²) Ὁ Ε. Kirsten εἰς τὸ λίαν ἐμπεριστατωμένον ἄρθρον του Lato ἐν Pauly - Wissowa, Realenc. παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὸν Γ' αἰῶνα ἀνήκουν μόνον δύο ἐπιγραφαί, τῶν ὁποίων ἡ μία εἶναι προξενικὴ καὶ ἡ ἄλλη ἐπιτυμβία. Ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως Λατῶ πρὸς Καμάραν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Γ' αἰῶνος ἀποδίδεται εἰς τὸν ρόλον τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν ὡς λιμὴν κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διὰ θαλάσσης ἐμπορίου καὶ ὡς κέντρον ἀποστολῆς μισθοφόρων εἰς τὰς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἰσχυρῶς διαμαχομένας δυνάμεις.

προετοιμασία διὰ τὴν χάραξιν τῆς ἐπιγραφῆς διὰ λεπτοτάτων παραλλήλων γραμμῶν μόλις διακρινομένων. Τὰ γράμματα δὲν ἐχαράχθησαν στοιχηδόν, εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ ὑπολογισθῇ μὲ ἀκρίβειαν ἡ μέση πυκνότης τῶν γραμμάτων. Εἰς ἓν σημεῖον τῶν δύο τελευταίων στίχων ὁ χαρακτὴς λόγῳ μικρᾶς φθορᾶς τοῦ λίθου ἀφῆκε μικρὸν κενόν.

Ὁ γῶρος ἐκ τοῦ ὁποῦ προέρχεται ἡ ἐπιγραφή, ὄχι μακρὰν τοῦ σημερινοῦ Διοικητηρίου, ἀνῆκει, φαίνεται, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, διότι κατὰ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας συνεκέντρωσα ἐκ τῆς αὐτῆς περιοχῆς, νοουμένης βεβαίως μὲ ἀκτίνα ἀνεπτυγμένην, προέρχονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐν ὑποσημειώσει μνημονευθεῖσα νέα συνθήκη Λατοῦς - Ἰεραλύτινης. Φυσικὰ ἀνευ ἀνασκαφικῆς ἐρευνῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἀκριβέστερον ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς³.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἀκολούθως :

I A M
Y O M E N Δ I /
I N A N A P E I A N K
Λ Λ Ο Υ Σ Θ Ε Ο Υ Σ I
5 M E N E N T H I Φ Ι Λ Ι Α I
I M E Θ Α Τ Ε Ρ Ο Σ Β Α Σ
Ε Κ Γ Ο Ν Ο Υ Σ Α Υ Τ Ο Υ Κ
Μ Ε Θ Α Ε Μ Μ Ε Ν Ο Ν Τ Ο Σ
10 Κ Α Ι Τ Ω Ν Ε Κ Γ Ο Ν Ω Ν Α Υ
Ν Ο Ι Σ Ο Υ Τ Ε Α Λ Λ Ω Ι Ε Π Ι
Τ Ι Ε Ι Σ Δ Υ Ν Α Μ Ι Ν Τ Η Ν
Ν Η Μ Ι Ν Γ Ι Ν Ο Ι Τ Ο Π Ο Λ /
M E N T A N A N Τ Ι Α

Καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως εἶναι φανερόν ὅτι πρόκειται περὶ συνθήκης πόλεως ἢ πόλεων μετὰ τινος βασιλέως (ΒΑΣ. .), μελλούσης νὰ ἐσχύσῃ καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, συνθήκης τῆς ὁποίας ἡ τήρησις ἐξασφαλίζεται δι' ὄρκου ὑπὸ τὴν φυσικὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀμοιβαίότητος (ΕΜΜΕΝΟΝΤΟΣ [τοῦ βασιλέως] ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚΓΟΝΩΝ ΑΥΤΟΥ). Εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι ἡ συνάπτουσα τὴν συνθήκην πόλις ἦτο αὐτὴ ἡ πόλις Λατώ, ἀφοῦ ἡ ἐπιγραφή εὐρέθη εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον. Κατὰ τὰς ὑπαρχούσας ἐνδείξεις ἡ πόλις Λατώ ἢ Ἐτέρα⁴, κει-

³) Ὁ Kirsten, αὐτόθι σ. 974 κ. ἐξ., δὲν προσδιορίζει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς.

⁴) Ὁ Kirsten, ἐνθ' ἀνωτέρω, διημφεσβήτησε τὴν ὀνομασίαν ταύτην διὰ τὴν μεσόγειον πόλιν.

μένη ὡς γνωστὸν εἰς θέσιν Γουλᾶς τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Κρητσᾶ Μεραμβέλλου, καὶ τὸ ἐπίνειόν της Λατῶ πρὸς Καμάραν ἀπετέλεσάμην καὶ μόνην πολιτείαν ἐμφανιζομένην εἰς τὰς ἐπιγραφὰς μὲ τὸ ὄνομα Λατῶ⁵. Ἐπομένως τὸ «μηδατέρος» τοῦ στίχ. 6 δὲν δύναται νὰ ἀναφέρεται εἰς ἐκάστην τῶν δύο τούτων πόλεων, ἀλλ' εἰς τὴν πολιτείαν Λατῶ καὶ εἰς ἄλλην μετ' αὐτῆς πολιτικῶς συνευραζομένην πόλιν. Ἡ τελευταία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν πλησιόχωρον Ὀλουῦντα. Τὴν πολιτικὴν συνευρασίαν αὐτῆς καὶ τῆς Λατοῦς, παρὰ τὰς ὑφισταμένας ἐξ ἀφορομῆς τῶν διαμφισβητουμένων ὁρίων ἀντιθέσεις των, βλέπομεν μαρτυρουμένην ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν⁶, μάλιστα δὲ κατασφαλιζομένην διὰ τῆς μεταξὺ τῶν πόλεων συνθήκης συμμαχίας καὶ διακανονισμοῦ τῶν μεταξὺ των ὁρίων περὶ τὸ τέλος τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος (IC I, XVI 5). Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης αἱ δύο γειτονικαὶ πόλεις εἶχον ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν «φίλος καὶ συμάχος ἀλλήλοις ὑπομειῆν ἀπλῶς καὶ ἀδόλως ἐς τὸν πάντα χρόνον καὶ τὸν αὐτὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν ἐξῆν» (στίχ. 3 - 4), καὶ «αἱ κα πολεμίωντι ἐκάτεροι πόλεις ἀπὸ χώρας μηξέστω μηδατέρω σπονδὰς ἄγεν μήτ' εἰρήναν τίθεσθαι, αἱ κα μὴ κοινᾷ αἱ πόλεις βωλεῦσονται» (στίχ. 18 - 20). Καὶ ὅταν προσκλήσει τῶν Κνωσίων αἱ πόλεις ἀποφασίζουσιν νὰ λύσουν τὰς διαφορὰς των, ἢ ἀπόφασις τῆς ἀναθέσεως τῆς διαιτησίας λαμβάνεται ἀπὸ κοινοῦ (ἔδοξε Λατίοις καὶ Ὀλουντίοις κοινᾷ βωλευσαμένοις: IC I, XVI, 3 στίχ. 9, 4 A στίχ. 4 καὶ 4B στίχ. 51). Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν τῆς δημοσιευομένης συνθήκης φιλίας καὶ συμμαχίας πιθανῶς περιεῖχε τὴν φράσιν: «ἔδοξε Λατίοις καὶ Ὀλουντίοις κοινῇ βουλευσαμένοις».

Διὰ τὸν καθορισμὸν νῦν τοῦ πλάτους τοῦ ἀποκρουσθέντος τμήματος ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ συμπλήρωσις βοηθοῦν οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι, περιέχοντες τὴν γνωστὴν καὶ ἐξ ἄλλων ὄρκων συνθηκῶν εὐχὴν: «ἐδορκῶσι μὲν ἡμῖν γίνοιτο πολλὰ ἀγαθὰ ἐπορκῶσι δ' ἡμεν τὰναντία»⁷. Τὸ πλάτος τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀμέσως προηγουμένου στίχου διὰ τῆς ἐπίσης ἐξ ἄλλων ἀναλόγων ἐπιγραφῶν γνωστῆς φράσεως: «εἰς δύναμιν τὴν ἡμετέραν»⁸.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ συμπλήρωσις τὴν ὁποίαν παρέχομεν ὡς πιθανὴν στηρίζεται εἰς τὰ ἀνάλογα ἐξ ἄλλων κρητικῶν συνθηκῶν, εἰς τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ κοινὴ ἑξαιρέσει ἐλαχίστων τύπων (με-

⁵) Βλ. Margh. Guarducci, ἐν Inscr. Creticae I, XVI Praef.

⁶) IC I, XVI.

⁷) Πβλ. π.χ. IC II, XVII, I στ. 21 - 23: ἐδορκῶσι μὲν πολλὰ ἀγαθὰ ἡμεν, ἐφορκῶσι δὲ τὰναντία, καὶ IV, 185 στ. 5: ἐδορκίοντι μὲν ἀγαθὰ ἡμεν, ἐπιορκίοντι δὲ τὰ ἐναντία.

⁸) Βλ. κατωτέρω.

θατέρος, ἦμεν), εἰς τὴν σκέψιν ὅτι εἰς τὸν ὄρκον ἀναφέρονται τὰ ὀνόματα τῶν κυρίων λατρευομένων ὑπὸ τῶν δύο πόλεων θεοτήτων, τέλος δὲ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς λογικῆς συνδέσεως τῶν ἐπὶ μέρους εἰς κείμενον συνθήκης μὴ οὐσιαστικῶς ἀφιστάμενον τῶν καθιερωμένων τύπων.

..... ια:ι
 Ὅμν]ύομεν Δί[α Ταλλαῖον καὶ Ἥραν καὶ Ἄρη] καὶ
 Ἀθ]ηναῖαν Ἀρειάν κ[αὶ Λατώ καὶ Ἐλευθ]υριαν καὶ τοὺς
 5 ε] ἄλλους θεοὺς π[άντας καὶ πάσας ἧ μὴν ἔσοαι
 ἦ]μεν ἐν τῆι φιλίαι, [καὶ συμμαχίαι, καὶ ἐπιβουλεύ
 ει]ν μεθατέρος βασιλέα Εὐμένην Ἀτιάλου καὶ τοὺς
 ἐκγόνους αὐτοῦ κ[αὶ ἐμμένειν ἐν οἷς συνεθέ
 μεθα ἐμμένοντος, [ἐν τούτοις τοῦ βασιλέως
 καὶ τῶν ἐκγόνων αὐ]τοῦ καὶ οὔτε πολεμεῖν ἐκεί
 10 νοις οὔτε ἄλλωι, ἐπι]τρέπειν ταῦτ' ἐπιχειροῦν
 τι εἰς δύναμιν τῆν [ἡμετέραν· εὐορκοῦσι μὲ
 ν ἡμῖν γίνοιτο πολλ[ὰ τὰγαθὰ, ἐπιορκοῦσι δ' ἧ
 μεν ἴανατία.

Ἡ χρησιμοποίησις τῆς κοινῆς εἰς τὴν παροῦσαν συνθήκην δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἔνδειξιν πλὴν χαμηλῆς χρονολογίας τῆς ἐπιγραφῆς. Ὁ τύπος τῶν γραμμῶν σαφῶς ἀποδεικνύει χρονολογίαν ὄχι ἀφιστάμενην σημαντικῶς τοῦ τέλους τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, καὶ εἶναι γνωστόν ὅτι εἰς κείμενα τῆς Λατοῦς καὶ τοῦ τέλους τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος χρησιμοποιεῖται εἰσέτι σχεδὸν καθαρὰ δωρικὴ διαλέκτος⁹. Παρατηρήθη ὅμως ὅτι συνθήκαι κρητικῶν πόλεων συναφθεῖσαι μὲ βασιλεῖς ἢ πόλεις ἔξω τῆς Κρήτης ἐνίοτε εἶναι συντεταγμέναι εἰς τὴν κοινήν¹⁰, ὡς π. χ. ἡ συνθήκη τῶν Ἐλευθερναίων καὶ τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου (IC II, XII, 20) τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος—ἐνῶ ἡ συνθήκη τῶν Ἰεραπυτνίων πρὸς τὸν αὐτὸν βασιλέα IC III, I εἶναι εἰς δωρικὴν διάλεκτον—ἡ συνθήκη Ἀντιόχου τοῦ Β' καὶ τῶν Λυττίων (IC I, XVIII, 8) τῶν μέσων τοῦ Γ' αἰῶνος, ἡ τῶν Γορτυνίων καὶ τοῦ Βασιλέως Δημητρίου τοῦ Ἀντιγόνου (IC IV, 167) τοῦ Γ' π. Χ. αἰῶνος, ἡ τῶν

⁹) Οὕτω εἰς τὰς ἤδη μνημονευθείσας ἀνωτέρω ἐπιγραφὰς τῆς Λατοῦς τοῦ τέλους τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος.

¹⁰) Βλ. καὶ Ἄνδρ. Σκιῆ, Περὶ τῆς Κρητικῆς Διαλέκτου, Ἀθήναι 1891, σ. 20, ὅπου μνημονεύεται ἡ συνθήκη τοῦ Εὐμένους Β' τῆς Περγάμου καὶ ψηφίσματά τινα (Λαππαίων καὶ Μαλλαίων) περὶ τῆς ἀσουλίας τῆς Τέω ὡς παραδείγματα χρήσεως τῆς κοινῆς καὶ ἄλλα ὅπου βεβαιοῦται ἡ χρῆσις μικτῆς διαλέκτου εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους.

Κρητικῶν πόλεων καὶ τοῦ Εὐμένους τοῦ Β' (IC IV, 179). Μία ἀνάμειξις τύπων παρατηρεῖται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας καὶ οὕτω δὲν δύναται νὰ ξενισθῇ ἡ ἐμφάνισις ἐνταῦθα τύπων ὡς οἱ ἤμεν καὶ μεθατέρος (τὸ: μεθατέρος δὲν εἶναι πιθανὸν λόγῳ τῶν ἀπαρεμφάτων τὰ ὁποῖα περαιτέρω συμπληροῦμεν καὶ τὰ ὁποῖα ὁ ὑπάρχων χῶρος ἐπιβάλλει). Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ καθορισθῇ πόσον μέρος τῆς ὅλης συνθήκης ἔχει ἀποκρουσθῇ εἰς τὸ ἀνώτερον τμήμα τοῦ λίθου. Συνήθως ὁ ὄρκος ἀκολουθεῖ εἰς τὸ τέλος τῆς διατυπωθείσης συνθήκης, ἥτις περιλαμβάνει πλείστους ὄσους ὄρκους. Ἐνταῦθα ὁμοίως ὁ ὄρκος εἶναι στενῶς συνδεδεμένος μὲ τὸ θέμα τῆς συνθήκης, τὴν μετὰ τοῦ βασιλέως δηλαδὴ φιλίαν καὶ συμμαχίαν, ὥστε εἶναι σχεδὸν βέβαιον ὅτι ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπεκρούσθη μόνον τὸ προεισαγωγικὸν μέρος, ἀρχόμενον ἴσως, ὡς εἴπομεν, μὲ τὴν γνωστὴν φράσιν: «Ἐδοξε Λατίοις καὶ Ὀλουντίοις κοινῇ βουλευσαμένοις». Δὲν καθίσταται ὁμοίως δυνατὴ ἡ συμπλήρωσις τοῦ πρώτου ἑλλειποῦς στίχου, τοῦ ὁποῖου τρία μόνον γράμματα IAM ἢ TAM διακρίνονται.

Εἰς τοὺς στίχ. 2 - 3 συνεπλήρωσα τὰ ὀνόματα τῶν ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ὀλοῦντα λατρευομένων θεοτήτων Διὸς τοῦ Ταλλαίου καὶ Ἄρεος καὶ τῶν εἰς τὴν πόλιν Λατῶ ἐξόχως τιμωμένων Λατοῦς καὶ Ἐλευθυίας¹¹. Τὰ ὀνόματα τούτων ἀπαντοῦν μετὰ ἄλλων εἰς τὸν ὄρκον τῆς μνημονευθείσης συνθήκης Λατίων - Ὀλουντίων (IC I, XVI, 5, στίχ. 73 - 76). Προφανῶς δὲν ὑπῆρχεν ἡ πρόθεσις νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸν ὄρκον τὰ ὀνόματα πάντων τῶν κυρίων θεῶν, διὰ τοῦτο δὲ πρὸ τοῦ Διὸς δὲν ἐμφανίζεται ἡ συνήθως ἀπαντῶσα Ἐστία¹². Διὰ τοῦτο προετίμησα εἰς τὴν συμπλήρωσιν τὸν Δία Ταλλαῖον καὶ τὴν Ἥραν¹³,

¹¹) Διὰ τὴν λατρείαν τῶν θεοτήτων τούτων εἰς τὴν Ὀλοῦντα καὶ τὴν Λατῶ βλ. Kirsten, ἔ. ἀ. Lato καὶ Olus καὶ Guarducci IC, I Praef. Res Sacrae XVI καὶ XXII. Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Ὀλοῦντος XXII, 2 ἀναφέρει ναὸν τοῦ Ἄρεος καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολ. Σχολῆς ἐν Ὀλοῦντι (1937 - 1938) ἀπεκάλυψαν τὸν δίδυμον ναὸν τοῦ Ἄρεος καὶ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ καὶ ἐκ τῶν πηγῶν γνωστὸν Ἀφροδίσιον (BCH LXII, 1938 σσ. 386 - 408).

¹²) Βλ. ἐν Blass, Die Kret. Inschriften 4952 (ὄρκος Δερριῶν), 5024 A καὶ B (συνθήκη Γορτυνίων - Ἱεραπυτνίων - Πριανσιῶν), 5039 (Ἱεραπυτνίων - ἀποίκων ἐν Ἀρχασίῳ), 5041 (Ἱεραπυτνίων - Λυττίων), 5075 (Λατίων - Ὀλουντίων), 5147 (Λυττίων - Ὀλουντίων). Εἰς τὸν ὄρκον ὁμοίως τῶν Ἰτανίων (5058) καὶ εἰς τὴν συνθήκην Πραισιῶν καὶ Σταλιτῶν (5120) ὁ Ζεὺς Δικταῖος προηγείται, ὡς ἐνταῦθα προτάσσεται εἰς τὴν συμπλήρωσιν ὁ Ζεὺς Ταλλαῖος· ἐκπὶ ἀναφέρονται ἐπίσης οἱ τοπικοί, οἱ «ἐν Δίκτι θεοί». Ὁμοίως ὁ ὄρκος τῶν Ἀρκάδων (5023) ἀρχεταί: «ναὶ Tāna—καὶ Tān' Ἀγοραῖον».

¹³) Ἡ Ἥρα ἀκολουθεῖ τὸν Δία Δικταῖον εἰς τὸν ὄρκον τῶν Ἰτανίων (5058).

ἀντὶ τοῦ Κρηταγενοῦς Διὸς καὶ τῆς Γῆς. Ἡ Ἀθηνᾶ Ἀρεία δὲν ἐμφανίζεται οὐδαμοῦ ἐπὶ τῆς Κρήτης. Καὶ δὲν θὰ ἦτο βεβαίως ὀρθὸν νὰ ἐξαγάγη τις ὡς argumentum ex silentio ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν ἐλατρεύετο ἡ Ἀθηνᾶ ἐν Κρήτῃ (ὅπου ἡ πολεμικὴ θεὰ ἐμφανίζεται μὲ τὸ ὄνομα Σκυλία¹⁴), πιθανώτερον ὅμως φαίνεται ὅτι, ἂν ἐν τῷ ὄρκῳ περιλαμβάνονται οἱ κυρίως λατρευόμενοι εἰς τὰς δύο πόλεις θεοί, θὰ μνημονεύεται καὶ τὸ ὄνομα τῆς θεότητος ἣτις ἐτύγγανεν ἰδιαίτερας λατρείας εἰς τὴν ἔδραν τοῦ βασιλέως μετὰ τοῦ ὁποίου συνάπτεται ἡ συνθήκη. Ἐξακριβώσις τῆς ἔδρας ταύτης θὰ ἐβοήθει προφανῶς εἰς τὸν προσδιορισμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως. Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Πλαταιῶν, τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ἐφέσου¹⁵ ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς Ἀρείας ἔχει διαπιστωθῆ εἰς τὴν Πέργαμον, ὅπου καὶ εἰς ἐπιγραφῶς ἀναφέρεται καὶ εἰς νομίσματα ἐμφανίζεται¹⁶. Οὕτω εἰς τὴν συνθήκην μετὰ τῶν Εὐμένους τοῦ Α' τῆς Περγάμου καὶ τῆς Φρουραῆς τῆς Φιλειταιρίας καὶ Ἀτταλείας, συναφθεῖσαν τὸ ἔτος 263 π. Χ., ἀναφέρεται εἰς τὸν ὄρκον ἡ Ἀθηνᾶ Ἀρεία ἀμέσως μετὰ τὸν Ἄρη¹⁷.

Οὕτω ἐμφανίζεται ὡς πολὺ πιθανὸν ὅτι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν συνθήκην τῶν Λατίων καὶ Ὀλουντίων μετὰ τινος τῶν βασιλέων τῆς Περγάμου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Κρήτη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου ἔρχεται εἰς στενωτέραν πολιτικὴν ἐπαφὴν μὲ τὰς νέας ἑλληνικὰς δυνάμεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἐπαφὴν τὴν ὁποίαν μαρτυροῦν πολυάριθμοι συνθήκαι καὶ τιμητικὰ ψηφίσματα¹⁸. μετὰ τῶν αὐτῶν ἦτο ἡ Πέργαμος. Ἄν ἡ σειρὰ τῶν σκέψεων τὴν ὁποίαν ἤκο-

¹⁴) Guarducci, IC I, ἐν πίνακι nomina deorum, deorum, heroum : Ἀθαναία (an Σκυλήτρια vel Σκυλία?).

¹⁵) Βλ. ἐν Pauly - Wissowa, Areia καὶ Roscher's Lexicon d. Mythologie, Athene S. 679. Εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Χρემωνιδείου πολέμου τοῦ 266/5 (Dittenb⁹, I, 434-5): Ὀμνύω Δία Γῆν Ἥλιον Ἄρη Ἀθηνᾶν Ἀρείαν Ποσειδῶ Διμήτρα.

¹⁶) Head, Hist. Num. 463.

¹⁷) Inschriften von Pergamon, nr. 19 στ. 24 καὶ 52, (πρὸς καὶ Larfield, Griech. Epigraphik σ. 311): Ὀμνύω Δία, Γῆν, Ἥλιον, Ποσειδῶ, Ἀπόλλω, Διμήτρα, Ἄρη, Ἀθηνᾶν Ἀρείαν, καὶ τὴν Ἰανροπόλον καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας.

¹⁸) G. Cardinali, Creta e le grandi potenze ellenistiche sino alla guerra di Litto, «Rivista di Storia Antica» IX σ. 69. Τοῦ αὐτοῦ, Creta nel tramonto dell'Ellenismo, «Riv. di Filologia», XXXV. Οὕτω ἡ Κρήτη ἔρχεται εἰς σχέσεις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν μὲ τοὺς ἀκολούθους βασιλεῖς: Ἀντίπατρον, Δημήτριον Ἀντιγόνου, Ἀντίγονον τὸν Δάσωνα, Φίλιππον τὸν Ε', Ἀντίοχον τὸν Α', τὸν Β' καὶ τὸν Γ', Ἀτταλον τὸν Α' ἢ τὸν Β', Εὐμένην τὸν Β', πάντας σχεδὸν τοὺς Πτολεμαίους, μὲ τὸν Νικομήδην τὸν Β, καὶ τὸν Πρῶσιαν τὸν Β'.

λουθήσαμεν είναι ὀρθή, δύο βασιλεῖς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ εἶχον συναψει συμμαχίαν μετὰ τὴν Λατῶ καὶ τὴν Ὀλοῦντα, ὁ Ἄτταλος Α' (241 - 197) καὶ ὁ Εὐμένης Β' (197-159) (τοῦ Εὐμένους Α' καὶ τοῦ Ἄττάλου Β' ἀποκλειομένων λόγῳ τῆς ὑψηλῆς ἢ χαμηλῆς αὐτῶν χρονολογίας). Τὸν πρῶτον¹⁹ βλέπομεν τιμώμενον ἰδιαίτερος διὰ στεφάνου καὶ χαλκοῦ ἀνδριάντος ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀπτεραίων διότι «*φίλος ὑπάρχων διὰ προγόνων πρόνοιαν ποῆται περὶ τῷ κοινῷ τῶν Κρηταίων καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν Ἀπταραίων πόλεως, καὶ τοῖς παραγινόμενοις ποι' αὐτὸν τὰ μὲν παῖσαν φιλανθρωπίαν ἐνδείκνυται*» (IC II, III, 4). Οὐδαμῶθεν μαρτυρεῖται ῥητῶς ὅτι αἱ σχέσεις του μετὰ τὴν Κρήτην εἶχον πολιτικὸν κίνητρον. Τὸ ψήφισμα τῶν Ἀπτεραίων τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν διὰ θαλάσσης μετὰ τῆς πόλεως ἐλευθέρην κοινωνίαν «*καὶ ἐν τοῖς λιμένοις καὶ ξενολογησθαι καὶ ὀρμίζεσθαι καὶ ἀπὸ καὶ τοῖς ἐκγόνοις*», καὶ εἰς τοῦτο γίνεται ἔμφανές τὸ εἶδος τῶν σχέσεων τοῦ βασιλέως τούτου μετὰ παραλίους πόλεις τῆς Κρήτης. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Ἄττάλου πρὸς τὸν Φίλιππον τὸν Ε' καὶ τὴν ἀνάμιξίν του εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἐδίδετο βεβαίως εἰς τοῦτον ἢ εὐκαιρία νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ὑποστήριξιν ὀρισμένων κρητικῶν, μάλιστα παραθαλασσίων πόλεων, ὡς ἐξησφάλισε συμμαχίαν μετὰ τῶν Ροδίων²⁰ μέχρι σήμερον ὅμως δὲν ἔχομεν ἀποδείξειν ὅτι κατέβαλε μίαν τοιαύτην προσπάθειαν²¹. Ἀντιθέτως διὰ τὸν διάδοχόν του Εὐμένην τὸν Β' ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῶν σχέσεών του μετὰ κρητικὰς πόλεις. Τὸ ἔτος 183 συνῆψε συνθήκην φιλίας καὶ συμμαχίας (IC IV, 179) μετὰ 31 κρητικὰς πόλεις, ἀνηκούσας εἰς τὸ ἀνασυσταθὲν μεσολαβήσει τῶν Ρωμαίων τὸ 184 π. Χ. Κοινὸν τῶν Κρητῶν, θέλων, ὡς φαίνεται, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν βοήθειαν τῶν κρητικῶν πόλεων διὰ μισθοφόρων εἰς τὸν ἐπικείμενον πόλεμον μετὰ τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου Φαρνάκην²². Μεταξὺ τῶν ἀπαριθμουμένων πό-

¹⁹) Ἐνῶ οἱ Haussoulier, Michel, Blass, Scrinzi καὶ Σκιας ἐδέχθησαν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἄττάλου τοῦ Β', ὁ Dittenberger καὶ ἡ Guarducci ὑπεστήριξαν, ὀρθῶς καθὼς φαίνεται, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἄττάλου τοῦ Α'.

²⁰) Βλ. Attalos I ἐν Pauly Wissowa³, Realenc. σ. 2165 κ. ἔξ.

²¹) Παρὰ ταῦτα ἡ μαρτυρία τοῦ Πausanίου (I, 36) ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Κηφισόδωρον, ἠγωνιώθησαν καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε' ἐπαγαγόντες ὡς συμμάχους τὸν Ἄτταλον, τὸν Πτολεμαῖον, τοὺς Ροδίους καὶ τοὺς Κρητας καθιστὰ ὅχι ἀπίθανον ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Περγάμου ἐπέζητησε τὸν προσηταιρισμὸν τῶν Κρητῶν.

²²) IC IV, 179 σ. 252. Τὴν μὴ συμμετοχὴν τῶν Κυθωνιατῶν εἰς τὴν συνθήκην ἠρμήνευσαν ἰκανοποιητικῶς ἡ Guarducci, καὶ ὁ Cardinali, Creta nel tramonto dell' Elen., ἐνθ' ἄνωγ. σ. 21, μετὰ τὸ γεγονός ὅτι οἱ Κυθωνῆται καὶ οἱ Φαλασαργεῖται, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πολύβιος, ἀφέθησαν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐλεύθεροι νὰ συμμετάσχουν ἢ μὴ τοῦ Κοινοῦ, μετὰ τὸ Κοινὸν δὲ τοῦτο

λεων εἶναι καὶ ἡ Λατώ. Ἡ ἐπιγραφολόγος Guarducci πιστεύει ὅτι ἡ στενὴ σχέσηις τοῦ Εὐμένους μετὰ τῶν Ρωμαίων διηκούλυνε τὴν σύναψιν τῆς συμμαχίας μὲ τὸ ἀνασυσταθὲν ὑπὸ τῶν τελευταίων Κοινόν, καὶ ὅτι ἡ ὑποψία τοῦ βασιλέως περὶ ἐνδεχομένης διαλύσεως τοῦ Κοινοῦ ἔφερον εἰς τὴν ἀναγραφὴν ἐκάστης τῶν πόλεων κεχωρισμένως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποθεθῇ ὅτι καὶ κεχωρισμένοι συνθῆκαι συνήφθησαν μὲ τὰς πόλεις, τοῦλάχιστον ἐκεῖνας αἰτινες ἀμεσώτερον ἐνδιέφερον τὸν Εὐμένην. Τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἀπροσδόκητον ἀφοῦ ὁ Πολύβιος (XXIX, 10,6 κ. ἐξ.) ἀναφέρει ὅτι οἱ Ρόδιοι ἔστειλαν πρεσβευτὰς ἀφ' ἐνὸς εἰς τὸ Κοινόν («*πάντας Κρηταιεῖς*») καὶ ἀφ' ἑτέρου «*καὶ κατ' ἰδίαν πρὸς τὰς πόλεις*». Θὰ ἠδύνατο λοιπὸν ἡ ἐπιγραφή μας νὰ θεωρηθῇ ὡς τμῆμα τῆς μεταξὺ Λατοῦς καὶ Ὀλοῦντος ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ Εὐμένους τοῦ Β' ἀφ' ἑτέρου κατ' ἰδίαν συναφθείσης συνθήκης. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως ἡ συνθήκη αὕτη νὰ προηγήθῃ ἐν ἡ δύο ἔτη τῆς ἐπακολουθησάσης συνθήκης μὲ τὸ Κοινόν. Θεωρῶ ἀπίθανον ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ συναφθῇ πολὺ μετὰ τὸ 180, διότι, ὡς φαίνεται, ὀλίγα μόνον ἔτη ἀπὸ τὴν σύναψιν τῆς συνθήκης τοῦ Εὐμένους καὶ τῶν 31 κρητικῶν πόλεων τὸ Κοινὸν εἶχεν ἤδη διαλυθῆ καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος εἶχεν ἐκ νέου ἀρχίσει²⁹. Ὁ Εὐμένης μάλιστα δὲν ἐδίστασε νὰ στείλῃ βοήθειαν εἰς τὴν Κυδωνίαν τὸ 169 π. Χ. ἐναντίον τῆς Γόρτυνος καὶ τῶν συμμάχων τῆς, ἐνῶ ἡ Κυδωνία καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἑξαερωμένη Φαλάσσαρα δὲν εἶχον συμμετάσχει εἰς τὴν συνθήκην τοῦ 183 π. Χ. καὶ ἐνῶ ἡ πρώτη διὰ τῆς ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς τῆς πόλεως Ἀπολλωνίας εἶχε προκαλέσει τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἄλλων πόλεων.

Ἡ συμπλήρωσις: *Εὐμένην Ἀτιάλου*, τὴν ὁποίαν διὰ ἱστορικοὺς λόγους ἐθεωρήσαμεν πιθανωτέραν, προσαρμόζεται καλύτερον εἰς τὸν ὑπάρχοντα χώρον τοῦ ἑλλειποῦς ἑκτοῦ στίχου, πικρὰ ἡ συμπλήρωσις: *Ἀτιάλου* (οὕτω ἀπλῶς ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφὴν τῆς Ἀπτέρας ὅπου θὰ ἦτο μᾶλλον ἀναγκαῖον τὸ πατρωνυμικόν, ἂν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἀτιάλου τοῦ Β'). Διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στίχ. 4 καὶ 5 ἐθεώρησα ὅτι ἡ σύντομος καὶ προσαρμοζομένη εἰς τὸν στενὸν χώρον 5 - 6 γραμμάτων φράσις *ἐς ἀεὶ* εἶναι ἀπολύτως ἰσοδύναμος πρὸς τὸν συνήθη τύπον: *εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον*, ὅτι τὸ *ἡ μὴν* ἔχει πολλὰ ἀνάλογα εἰς τοὺς ὅρκους καὶ ὅτι τὸ *ἡμεν* εἶναι ἡ μόνη δυ-

συνῆψε τὴν συνθήκην ὁ Εὐμένης. Τὴν μὴ συμμετοχὴν τῶν Ἰτανίων ἡ Guarducci ἀποδίδει εἰς τὰς στενὰς σχέσεις τῆς Ἰτάνου μὲ τοὺς Πτολεμαίους. Ἡ αὐτὴ ὅμως ἐρμηνεία (πβλ. Kirsten, *Olus ἐνθ'* ἄνωτ) δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν ἀπουσίαν τῆς Ὀλοῦντος ἀπὸ τὴν συνθήκην, νῦν μάλιστα ὅποτε ἀποδεικνύεται ἡ κοινὴ πολιτικὴ Ὀλοῦντος - Λατοῦς.

²⁹) Βλ. Cardinali, *αὐτόθι* σ. 22 καὶ Guarducci, *ἐνθ'* ἄνωτέρω.

νατή συμπλήρωση τῆς ἀρχῆς τοῦ στιχ. 4. Τὸ : *ἐπιβουλεύειν* εἶναι ἐπίσης σύνθητες εἰς τὰς συνθήκας καὶ ἐνταῦθα προτιμότερον τοῦ : *ἀδικεῖν*, καὶ λόγῳ τοῦ ὑπάρχοντος χώρου. Ἡ κατ' ἐνεστώτα διαρκείας χρησιμοποίησις ἐνταῦθα τῶν ἀπαρεμφάτων : *ἤμεν, ἐπιβουλεύειν, οὔτε πολεμεῖν οὔτε ἐπιτρέπειν* εἶναι βεβαίως προτιμότερα τῆς κατὰ μέλλοντα, ἐπιβάλλεται δὲ διὰ τοὺς στιχ. 9 - 10 λόγῳ τοῦ χώρου. Τὰ ἀπαρέμφατα ἐξ ἄλλου ἐπιβάλλουν τὴν ἀνάγνωσιν : *μεθατέρος* (ὄχι : *μεθάτερος*), καίτοι ὁμολογουμένως τοιοῦτος δωρικὸς τύπος ξενίζει εἰς κείμενον συντεταγμένον ἐν τῇ Κοινῇ²⁴.

Διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ στιχ. 8 ἔδοκίμασα ἱκανὰς δυσκολίας ἐπειδὴ κατὰ τὴν σχεδιαγράφησιν, ἣτις ἐγένετο ὑπὸ δυσμενῆ φωτισμόν, εἶχον ἀναγνώσει *ΝΕΘΑΔΕΜΜΕΝΟΝΙΟΙΣ*. Ἡ φωτογραφία ὅμως τὴν ὁποῖαν ἀκολούθως ἔλαβον ἀπέδειξεν εὐκρινῶς τὴν ἀνάγνωσιν *ΜΕΘΑΕΜΜΕΝΟΝΤΟΣ*. Κατὰ ταῦτα καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἀντίστοιχα εἰς ἄλλας συνθήκας — πβλ. συνθήκην Ἱεραπυτνίων — Λυκτίων (IC III, 3, στιχ. 17 : *ἐμμενῶ ἐν τοῖς συγκειμένοις ἐμμενότων καὶ τῶν Ἱεραπυτνίων* στιχ. 23 : *ἐμμενῶ ἐν τοῖς συγκειμένοις ἐμμενότων καὶ Λυκτίων*²⁵, συνεπλήρωσα καὶ ἐμμένειν ἐν οἷς συνεθέμεθα ἐμμένοντος ἐν τούτοις τοῦ βασιλέως· τὸ : ἐν τοῖς ὄρκοις ἢ ἐν ταῖς συνθήκαις δὲν θὰ προσηρμόζετο εἰς τὸν ἀπομένοντα χῶρον.

Τέλος διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν στιχῶν 9, 10 καὶ 11 ἔλαβον ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνάλογα εἰς ἄλλας συνθήκας : Οὕτω εἰς τὴν συνθήκην Πραισίων - Σταλιτῶν (IC III, VI, 7 σι. 21 - 22) ἀναγράφεται : *καὶ τι κα ἄλλος τις ἀφαιρῆται...οὐκ ἐπιτρέψομεν κατὰ δύναμιν τὰν ἀμὰν*, τὸ ὁποῖον συνεπλήρωσεν ὁ Muttelsee²⁶ : *«ἢ πολεμήσῃ αὐτοῖς»*. Εἰς δὲ τὴν συνθήκην Λυττίων καὶ Ὀλουντίων (IC I, XVIII, 9 στιχ. 11-13 ὁ ὄρκος τῶν Λυττίων παρέχει : *καὶ οὐ ποκα προλειπίω τὸς Βολοεντίος...ἀλλὰ βοαθησίω παντὶ σθένει ὥσπερ εἶμιν αὐτῶ...καὶ οὐδὲν κακοτεχνήσιω καθῶς κα συνθιώμεθα καὶ ὁμολογήσωμεν καὶ οὐδενί*

²⁴) Διὰ τὴν ἀνάμειξιν δωρικῶν τύπων εἰς κείμενα τῆς Κοινῆς καὶ ἀντιστρόφως τύπων τῆς Κοινῆς εἰς δωρικά κείμενα ἐπιγραφῶν πβλ. πλὴν τοῦ Σκιῆ, ἐνθ' ἀνωτέρω (βλ. ὑποσ. 10) πικρὰ B l a s s, ἀρ. 4952 καὶ 5060.

²⁵) Πρβλ. ἀντίστοιχον ἀνάληψιν ὑποχρεώσεων κατὰ τὴν σύναψιν συνθηκῶν κρητικῶν πόλεων μὲ βασιλεῖς εἰς τὴν συνθήκην τῆς Ἱεραπύτνης μὲ τὸν Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα (IC III, III, I σι 18 - 19) : *κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ μηδὲ Ἀντίγονον μηδὲ τὸς ἐγγόνους αὐτοῦ μηδὲ συντίθεσθαι, καὶ τῆς Ἑλευθέρης μὲ τὸν αὐτὸν βασιλέα* (IC II, XII, 20 σι. 4 - 7) : *κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ μηδὲ βασιλέα Ἀντίγονον μηδὲ τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ μηδὲ Μακεδόνων μηθένα ἐναντίον συμμαχίαν τίθεσθαι πρὸς αὐτούς.*

²⁶) M u t t e l s e e, Verfassungsgesch. Kreta's II, σμμ. 2.

ἄλλω ἐκὼν καὶ γινώσκων ἐπιγραφίῳ παρευρέσει οὐδεμιᾶ οὐδὲ τρόπῳ οὐδενί». Εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν συνθήκην μεταξὺ Εὐμένους τοῦ Α΄ καὶ τῆς Φρουρᾶς τῆς Φιλειταιρείας καὶ Ἀιταλείας παρέχεται ἡ διαβεβαίωσις: «ἐὰν τὲ τινα αἰσθάνωμαι ἐπιβουλεύοντα Εὐμένει τῷ Φιλειταίρου ἢ ἄλλο τι πράσσοντα ἐναντίον ἐκείνῳ ἢ τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ οὐκ ἐπιτρέψω εἰς δύναμιν εἶναι τὴν ἐμὴν» (Inscr. v. Perg. 13) στίχ. 33 - 34). Θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρώσῃ τις εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν: «οὔτε ἄλλω ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ἐπιβουλεύοντι» κατὰ τὸ: «οὐδὲ τῷ ἐπιβουλεύοντι ἐπιτρεψῶ» τοῦ ὅρκου τῶν ἐν Ταυρικῇ Χερσοννησιτῶν (Dittenb. Syll.³ I, ἀρ. 360 στ. 33 - 34), ἐπροτίμησα ὅμως τὸ: ταυτ' ἐπιχειροῦντι ὡς μᾶλλον προσαρμοζόμενον εἰς τὸν χῶρον καὶ διότι τὸ πρῶτον θὰ ἀπῆτει ἀντὶ τοῦ: οὔτε πολεμεῖν τοῦ στίχ. 9 τὸ: οὔτ' ἐπιβουλεύειν, ὅπερ ὅμως πάλιν θὰ ἀπέκλειε τὴν δοθεῖσαν συμπλήρωσιν τοῦ στίχ. 5 ὡς ταυτολογίαν.

Ἡ προταθεῖσα συμπλήρωσις τῆς συνθήκης ἀσφαλῶς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποκαθιστιῶσα πλήρως εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφήν τὸ ἀτυχῶς ἰσχυρῶς ἠκρωτηριασμένον κείμενον. Παρέχει ὅμως τὴν δυνατότητα τῆς χρησιμοποίησός του πρὸς διαφώτισιν μιᾶς σελίδος τῆς πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Μεγαλονήσου.

N. ΠΛΑΤΩΝ